

Погребняк М. М.,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Національної академії внутрішніх справ

ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

VETERINARY MEDICINE AS AN OBJECT OF ADMINISTRATIVE-LEGAL RESEARCH

У статті здійснено аналіз понять «ветеринарна медицина» та «ветеринарна справа», виокремлено ознаки ветеринарної медицини. Стверджується, що поняття «ветеринарія» та «ветеринарна медицина» є тотожними та більш вузькими за своїм смисловим навантаженням щодо визначення ветеринарної справи. Ветеринарна медицина є частиною ветеринарної справи.

Ключові слова: *ветеринарія, ветеринарна справа, ветеринарна медицина, публічне адміністрування, тварини.*

В статті здійснено аналіз понять ветеринарна медицина и ветеринарное дело, выделены признаки ветеринарной медицины. Утверждается, что понятия «ветеринария» и «ветеринарная медицина» тождественные и являются более узкими понятиями по своему смысловому нагрузкой по отношению к определению ветеринарного дела. Ветеринарная медицина является частью ветеринарного дела.

Ключевые слова: *ветеринария, ветеринарная дело, ветеринарная медицина, общественное администрирование, животные.*

In this scientific article the analysis of the concepts of veterinary medicine and veterinary business is carried out, signs of veterinary medicine are singled out. It is argued that the concept of veterinary medicine and veterinary medicine are identical and narrower concepts in their semantic load in relation to the definition of a veterinary case. Veterinary medicine is part of a veterinary affair.

Key words: *veterinary medicine, veterinary medicine, veterinary medicine, public administration, animals.*

Тварини відіграють важливу роль у житті нашої планети та людини. Незважаючи на неоціненну роль та значення тварин, людина в процесі своєї життєдіяльності своїми вчинками завдає їм шкоди, а зовнішні чинники негативно впливають на стан здоров'я, місце перебування та популяцію тварин. Із розвитком людства та технічним прогресом людина навчилася допомагати тваринам шляхом надання їм ветеринарної допомоги. Також слід зазначити, що стан здоров'я тварин є важливим фактором забезпечення здоров'я населення, адже більшість населення використовує продукцію тваринницького походження, яка відіграє ключову роль у забезпеченості повноцінного харчування населення країни, виступаючи одним з індикаторів благополуччя нації. При цьому особлива увага приділяється зниженню захворюваності сільськогосподарських тварин, що може бути досягнуто за умови вдосконалення всіх аспектів ветеринарного обслуговування, зокрема економічних.

Галузь ветеринарної медицини є складником агропромислового комплексу України, а її стан та розвиток впливають на економіку, екологічну ситуацію в країні. У словниковій та науковій літературі ототожнюють поняття «ветеринарія» та «ветеринарна медицина».

У словниковій літературі їх розуміють як:

1) науку, що вивчає здоровий і хворобливий стан домашніх тварин. Уживане нині досить часто назва «ветеринарна медицина» є плеоназм, оскільки слово «ветеринарія» в перекладі означає «лікування худоби» (*vee* – худоба, *teeren* – хворіти, *aerts* або *arts* – медик) [1];

2) науку, що має предметом хвороби тварин і охоплює ті ж напрямлення, як і людська медицина, зокрема анатомію, фізіологію, патологію, біологічну

хімію, фармакологію, терапію, бактеріологію, епізоотологію, зоогігієною, евгеніку і т. д.; вживається в значенні організації практичного застосування цієї науки в країні [2; 3];

3) сферу наукових знань і практичної діяльності, спрямованих на боротьбу з хворобами тварин, охорону людей від зооантропонозов, випуск доброякісних у санітарному відношенні продуктів тваринництва і рішення ветеринарно-санітарних проблем захисту навколишнього середовища [4].

Таким чином, у словниковій літературі поняття «ветеринарія» та «ветеринарна медицина» є тотожними, охоплюють систему знань та практичних навичок щодо прогнозування, профілактики та лікування тварин, проведення операцій оперативного втручання в організм тварин, а також розроблення медичних методичних рекомендацій щодо умов перебування та розмноження. Окремим напрямленням ветеринарної медицини є здійснення контролю та нагляду за станом тварин, які в подальшому використовуються як сировина для виробництва продуктів харчування як для людей, так і інших тварин.

В.К. Месяц також ототожнює поняття «ветеринарія» та «ветеринарна медицина», а також пропонує під цим поняттям розуміти комплекс наук, які вивчають хвороби тварин, а також систему заходів, спрямованих на попередження та ліквідацію, охорону населення від хвороб, спільних для тварин і людини. Також науковець зазначає, що ветеринарна медицина (як комплекс наук) об'єднує три групи дисциплін: ветеринарно-біологічні, що вивчають будову і життєдіяльність здорового і хворого організму тварин, збудників хвороб, вплив на організм лікувальних препаратів; клінічні, які вивчають хвороби тварин, способи розпізнавання, попередження і ліквідації

(епізоотологія та інфекційні хвороби, паразитологія й інвазивні хвороби, внутрішні незаразні хвороби, хірургія, акушерство і гінекологія зі штучним осіменінням та ін.); ветеринарно-санітарні, які вивчають вплив на організм тварин зовнішніх чинників, проблеми оптимізації середовища проживання тварин (зоогігієна), а також питання якості продуктів і сировини тваринного походження (ветеринарна санітарія, ветеринарно-санітарна експертиза) [5].

Отже, ветеринарна медицина спрямована на істотне зниження розміру збитків від хвороб тварин, забезпечення збереження поголів'я, а тому й збільшення виробництва тваринницької продукції та забезпечення якості харчових продуктів, які вироблені із сировини тваринного походження. Також не слід забувати про те, що якість харчових продуктів тваринного походження залежить від якості тваринницької сировини, що впливає на стан здоров'я населення. Саме тому забезпечення високого рівня показників ветеринарної медицини є не лише актуальним питанням охорони об'єктів ветеринарії, але й масштабним питанням забезпечення здоров'я населення, адже головним джерелом виникнення хвороб людини є продукти харчування, тобто те, що споживає людина в процесі всього свого життя. Водночас зазначимо, що за результатами проведеного нами анкетування 78% опитаних зазначили, що основним продуктом у своєму раціоні є саме продукти тваринного світу.

Схоже трактування поняття ветеринарна медицина пропонує і В.Д. Яценко, називаючи ним комплекс наук про будову організму тварин, закономірності росту і розвитку здорових і хворих тварин, про причини хвороб, методах розпізнавання, лікування та попередження і заходи боротьби з ними, а також про виробництво продуктів тваринництва високої санітарної якості [6].

Дещо ширшим, на нашу думку, тлумачить поняття ветеринарна медицина В.М. Коропов, який пропонує під ним розуміти не лише систему медичних заходів, але й комплекс державних і громадських заходів, спрямованих на збереження здоров'я тварин, попередження хвороб людей [7]. Проте, на нашу думку, таке запропоноване розуміння цього поняття належить до лексеми «ветеринарна справа», а не до «ветеринарна медицина». Також науковець визначає, що ветеринарна справа зосереджена в руках держави, нею координується і фінансується.

А.Р. Байчерова ветеринарну медицину (ветеринарію) розглядає як систему наукових знань, де теоретичним базисом є комплекс загальнобіологічних наук, який досліджує синергетичні аспекти природного середовища. Крім того, в систему ветеринарних знань входять і морфологічні дисципліни, а також спеціальні дисципліни клінічної спрямованості [8, с. 10]. Таким чином, з цієї точки зору досліджуване поняття вміщує лише медичне направлення щодо дослідження стану тварин, медичний захист, застосування заходів профілактичного, лікувального спрямування, розмноження, діагностики хвороб тварин та застосування інших медичних заходів щодо тварин, що, на нашу думку, повністю розкриває зміст

понять «ветеринарія» та «ветеринарна медицина». Також слід зазначити, що науковець робить розмежування понять «ветеринарія (ветеринарна медицина)» та «ветеринарна справа» на підставі змісту знань, що вкладаються в сутність цих понять. Так, ветеринарна медицина – це комплекс знань, які вивчають ветеринарно-біологічні, клінічні, ветеринарно-санітарні науки. Тоді як ветеринарна справа – це комплекс ветеринарних знань, що вивчає ветеринарна медицина, хімія, медицина, економічні науки, зоотехніка та зооінженерія, екологія, юридичні науки [8, с. 11].

У своїх працях І.М. Нікітіна та В.А. Апалькіна ототожнюють ці поняття та розуміють їх як систему наук, що вивчають будову, закономірності розвитку організму тварин, хвороби тварин, методи діагностики, попередження і лікування, питання запобігання захворюваності людей хворобами, загальними для людини і тварини [9; 10].

Аналізуючи вищенаведені визначення, зазначимо, що в словниковій та науковій літературі є синонімізація вживань таких понять, як ветеринарія та ветеринарна медицина.

На законодавчому рівні визначено, що ветеринарна медицина – це галузь науки та практичних знань про фізіологію і хвороби тварин, профілактику, діагностику та лікування, визначення безпечності продуктів тваринного, а на агропродовольчих ринках – і рослинного походження; діяльність, спрямована на збереження здоров'я і продуктивності тварин, запобігання хворобам та на захист людей від зоонозів і пріонних хвороб [11, ст. 1]. Таким чином, у Законі України «Про ветеринарну медицину» законодавець досліджуване поняття пропонує розуміти як науку та діяльність осіб. Проте, на нашу думку, ветеринарну медицину варто також розглядати з точки зору навчальної дисципліни та підгалузь законодавства. Оскільки навчальна дисципліна, яка викладається в вищих навчальних закладах, становить собою систему теоретичних знань про предмет, об'єкти ветеринарної медицини; загальну характеристику суб'єктів ветеринарної медицини, а також особливості правового статусу; засоби прогнозування, профілактики, лікування, вакцинації тварин; критерії оцінки стану тварин; здійснення контролю та нагляду за станом здоров'я тварин тощо.

Як підгалузь законодавства ветеринарна медицина становить собою систему нормативно-правових актів різної юридичної сили, які урегульовують суспільні відносини, що виникають з приводу профілактики, діагностики та лікування тварин, здійснення контролю та нагляду за безпечністю продуктів тваринного походження тощо.

Отже, ветеринарну медицину варто розглядати як науку, галузь права, діяльність осіб, навчальну дисципліну.

Водночас зазначимо, що, враховуючи поляризацію вивчення ветеринарної медицини, вбачається можливим запропонувати тлумачення цього поняття з правової, економічної, медичної точок зору.

Так, із правової точки зору під ветеринарною медициною пропонуємо розуміти систему юридичних

знань щодо поняття та видів об'єктів ветеринарної медицини; системи суб'єктів ветеринарної медицини, повноважень та компетенції; засад державної політики в галузі ветеринарної медицини; системи засобів публічного адміністрування в галузі ветеринарної медицини. З економічної точки зору, ветеринарна медицина – це складник агропромислового комплексу України та система знань про теоретичні та практичні аспекти організації, планування, фінансування, обліку та управління об'єктами ветеринарної медицини державними та приватними суб'єктами незалежно від форми власності. Із медичної точки зору, ветеринарна медицина – це система спеціальних практичних знань про фізіологію і хвороби тварин, профілактику, діагностику та лікування, а також вплив хвороб тварин на життя та здоров'я населення.

У Законі України «Про ветеринарну медицину» немає визначення поняття «галузь ветеринарної медицини», а лише визначається, що ветеринарна медицина є галуззю, проте у тексті цього акту законодавець уживає все ж таки галузь ветеринарної медицини. На нашу думку, **галузь ветеринарної медицини** – це самостійна галузь публічного права змістом якої є система публічно-правових відносин, що виникають у зв'язку з адмініструванням профілактики, діагностики та лікування тварин, визначенням безпечності продуктів тваринного походження з метою збереження здоров'я і продуктивності тварин та захисту людей від зоонозів і пріонних хвороб.

Досліджуючи поняття «ветеринарна медицина», зазначимо, що, на нашу думку, поняття ветеринарія та ветеринарна медицина є тотожними та більш вузькими поняттями за своїм смисловим навантаженням щодо визначення ветеринарної справи. Ветеринарна медицина є частиною ветеринарної справи.

І.М. Нікітін також стверджує, що більш широке значення має саме термін «ветеринарна справа», під яким необхідно розуміти систему державних, господарських і громадських заходів щодо охорони тварин від захворювань, надання ефективної лікувальної допомоги з метою зростання поголів'я тварин, збільшення кількості та підвищення якості продукції тваринного походження, а також охорони населення від хвороб, властивих людині і тваринам [10].

А.Р. Байчерова під ветеринарною справою пропонує розуміти ще і організаційно-економічні аспекти [8, с. 11]. Як слушно зазначає автор, особливістю ветеринарної справи є взаємозв'язок держави, органів ветеринарного обслуговування і нагляду з підприємствами та організаціями, а також з особистими підприємствами господарствами, які здійснюють діяльність,

підконтрольну ветеринарній службі. У сучасних літературних джерелах економічні аспекти здійснення ветеринарного справи найчастіше зводяться до опису основ організації ветеринарної діяльності на різних рівнях і до характеристики законодавчої бази [8, с. 12]. Таким чином, на думку автора, змістом ветеринарної справи є взаємозв'язок суб'єктів у галузі ветеринарної медицини на всіх рівнях (загальнодержавному, регіональному, місцевому) як між суб'єктами публічної адміністрації, так і даних осіб та приватного сектора. Хоча, на наш погляд, запропоноване визначення трактує поняття «ветеринарна справа» більше з економічної точки зору, залишаючи поза увагою юридичний (правовий), організаційний, соціальний складники.

Досить специфічним, на наш погляд, є підхід А.А. Бобичевої, яка характеризує ветеринарну справу як самостійну галузь народного господарства, у сферу якої входить сукупність галузей, підгалузей і видів діяльності, функціональне призначення яких у системі суспільного виробництва виражено у виробництві і реалізації ветеринарних послуг і духовних благ для людства [12].

І.М. Нікітіним та В.А. Апалькіним виділено кілька факторів, що визначають стан ветеринарного справи в країні: 1) стан економічного розвитку країни; 2) рівень розвитку виробничої сфери в цілому і сільського господарства зокрема; 3) рівень розвитку науки і ветеринарної освіти; 4) забезпеченість ветеринарними кадрами; 5) матеріально-технічне оснащення ветеринарних установ і підприємств [8, с. 13; 9; 10].

Водночас, на нашу думку, цей перелік може і має бути доповнений низкою таких інших критеріїв, як система суб'єктів публічного адміністрування в галузі ветеринарної медицини; система засобів публічного адміністрування в галузі ветеринарної медицини; рівень якісних та кількісних показників, що визначають стан об'єктів ветеринарної медицини; наявність нормативно-правового забезпечення діяльності суб'єктів ветеринарної медицини; ветеринарне обслуговування тощо.

Отже, **ветеринарна справа** – це комплекс заходів правового, адміністративного, організаційного, екологічного, ветеринарного, соціального характеру, які направлені на збереження здоров'я тварин, забезпечення дотримання нормативних умов перебування та виховування, боротьбу з хворобами тваринного походження, очатами виникнення та ліквідацією, а також здійснення контролю та нагляду за якістю об'єктів ветеринарних продуктів і сировини для виробництва харчових продуктів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ветеринария. Энциклопедия Брокгауза и Ефрона. Санкт-Петербург: Брокгауз-Ефрон. 1890-1907. URL: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/brokgauz/5790/Ветеринария>.
2. Большая медицинская энциклопедия. URL: https://big_medicine.academic.ru/3016/ВЕТЕРИНАРИЯ.
3. Толковый словарь Ожегова. С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова. 1949–1992. URL: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ogegova/21854/ВЕТЕРИНАРИЯ>.
4. Ветеринарный энциклопедический словарь. Москва: «Советская Энциклопедия». Главный редактор В.П. Шишков. 1981. URL: <https://veterinary.academic.ru/1850/ВЕТЕРИНАРИЯ>.
5. Месяц В.К. Сельскохозяйственный энциклопедический. Москва: Советская энциклопедия, 1989. 656 с.

6. Яценко В.Д. Методическое пособие «Основы ветеринарной медицины». Санкт-Петербург, 2008. 10 с. URL: http://spbgau.ru/files/nid/1730/25_osnovy_veterin_mediciny.pdf.
7. Коропов В.М. История ветеринарии в СССР. Москва, Изд-во: Сельхозгиз, 1954. 366 с.
8. Байчерова А.Р. Экономическая эффективность функционирования ветеринарной инфраструктуры АПК. дис. на соиск. науч. степ. канд. экон. наук по спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством (экономика, организация и управление предприятиями, отраслями, комплексами: АПК и сельское хозяйство)». Ставрополь: Ставропольский государственный аграрный университет, 2014. 192 с.
9. Никитин И.Н. История ветеринарии. 3-е изд., перераб и доп. Москва: Колос С, 2006. 256 с.
10. Никитин И.Н., Апалькин В.А. Организация и экономика ветеринарного дела. 5-е изд., перераб. и доп. Москва: Колос С, 2007. 368 с.
11. Про ветеринарну медицину: Закон України від 25 червня 1992 року № 2498-ХІІ. Відомості Верховної Ради України, 1992. № 36. Ст. 531.
12. Бобичева А.А. Формирование эффективной инфраструктуры регионального АПК в системе управления ветеринарной деятельностью: дис. ... канд. экон. наук по спец. 08.00.05 – Экономика и управление народным хозяйством (экономика, организация и управление предприятиями, отраслями, комплексами: АПК и сельское хозяйство). Волгоград, 2006. 215 с.